

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ВІДСУТНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ ІНДЕКСУ ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ

Свобода є поняттям більш гуманітарного складу, але для економістів це поняття вже давно є терміном, яким можна охарактеризувати розвиток цілої країни. Мова йде про економічну свободу – самостійність людини у виборі праці та у розпорядженні власним майном. Для відображення рівня економічної свободи всередині країни, а також для порівняння різних країн за рівнем економічної свободи використовується індекс економічної свободи, який щорічно розраховується The Heritage Foundation у співпраці з The Wall Street Journal. Цей показник дає змогу побачити рівень лібералізації країни, а також відображає участь держави в підтримці економічної свободи на законодавчому рівні.

Індекс економічної свободи розраховується як середнє арифметичне 10 показників: свободи бізнесу, свободи торгівлі, податкової свободи, державних витрат, грошової свободи, свободи інвестицій, фінансової свободи, захисту прав власності, свободи від корупції та свободи трудових стосунків. В ідеальному варіанті абсолютно вільна країна матиме остаточний бал 100, тоді ж як абсолютно невільна країна матиме 0 балів. На основі розрахунків всі країни групуються за 5 категоріями: вільні країни (80-100), в основному невільні (70-79,9), помірно вільні (60-69,9), в основному невільні (50-59,9) та невільні або деспотичні (0-49,9). Україна відноситься до країн з невільною економікою (162 місце зі 178 країн за звітом 2015 року, 43 (останнє) місце серед країн Європи), тоді як Польща – це помірно невільна країна (42 місце у світовому списку, 23 – серед країн Європи) [5].

Вважається, що існує прямий зв'язок між економічною свободою і заможністю країни: чим більш вільна країна, тим більш вона багата. Таким чином Україну не можна віднести до багатих країн.

Із десяти критеріїв, що визначають загальний індекс економічної свободи, Україна має високі бали лише у трьох: у сфері торгівлі (85,8), податкова свобода (78,7) та грошова свобода (78,6), тоді як найгірші показники і таких сферах: свобода інвестицій (15), захист прав власності (20), свобода від корупції (25) [5].

Питання свободи інвестицій на сьогодні досить гостре і доцільно дослідити чинники, які вплинули на таку ситуацію з інвестуванням, зрозуміти, які заходи слід проводити задля покращення вливання закордонних інвестицій в Україну. Для цього доречним буде згадати досвід Польщі.

Україна має значний інвестиційний потенціал, зокрема: є одним з найбільших потенційно містких ринків в Європі; володіє багатими природними ресурсами; має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та значний науково-технічний потенціал; володіє значним сільськогосподарським потенціалом (вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, родючі ґрунти); має добре розвинену інфраструктуру. Окрім того, привабливість української економіки для іноземних інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили. Однак, попри ці суттєві переваги, інвестиційна привабливість України сьогодні залишається низькою, оскільки інвестиційний клімат в Україні є досить ризикованим [2].

З кожним роком рівень інвестицій все знижується. Це можна прослідкувати за динамікою індексу економічної свободи в категорії свобода інвестицій (рис. 1). До 2002 року інвестиційна свобода була на рівні 50 балів зі 100, поступово зменшуючись до 30 балів і 2010 року досягла рівня 20. Тоді як у Польщі до 2002 року свобода інвестування

складала 70 балів, після 2002 року цей бал впав до 50, але вже в 2008 починається позитивна тенденція з поступовим поверненням до рівня 70 балів.

Серед основних негативних рис інвестиційного клімату в Україні експерти визначають: політичну та економічну нестабільність, збройний конфлікт на Сході України, незавершеність процесу реформ, високий рівень корумпованості та забюрократизованості політичної системи, недосконалість та протиріччя законодавчої бази, відсутність єдиної стратегії щодо заохочення інвестицій, непередбачуваність податкової політики, слабку судову систему, слабе валютне регулювання, непослідовну політику НБУ, неефективну роботу митниці. Вагомою причиною низької інвестиційної привабливості для системних іноземних інвесторів можна вважати і наявність величезного тіньового сектору в Україні [2].

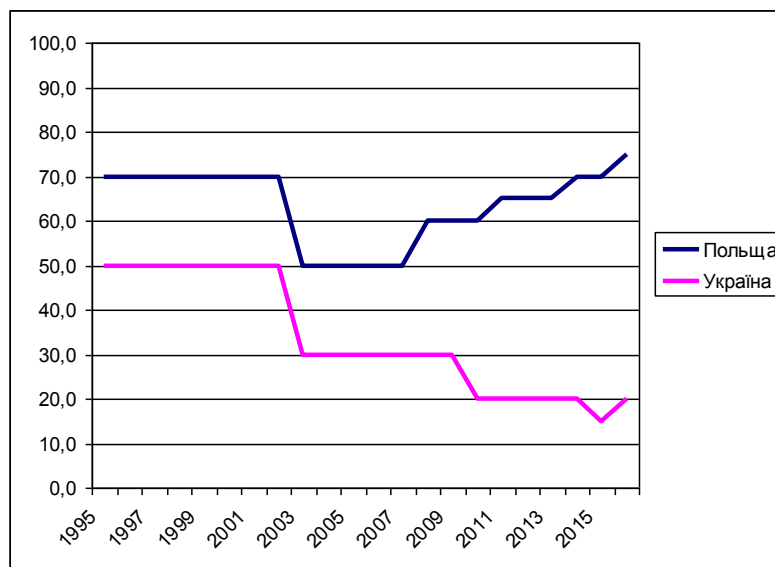

Рис. 1. Показник свободи інвестицій Польщі та України

Джерело: The Heritage Foundation [5]

Аналіз нормативно-правової бази України на предмет положень, що визначають критерії інвестиційної безпеки, допустимий рівень іноземного інвестування в економіку, обмежень інвестування та ін., дозволив систематизувати основні прогалини в політиці інвестиційної безпеки, а саме:

- відсутність чіткого визначення сфер, інвестування в які заборонено;
- відсутність чітких обмежень для іноземних інвесторів;
- відсутність розуміння й визначення поняття «критична інфраструктура» та управління її інвестиційною безпекою;
- відсутність національних принципів інвестиційної політики для гарантування інвестиційної безпеки на зразок принципів ОЕСР;
- відсутність системних рішень й перспективних планів по роботі з іноземними інвесторами, які створюють джерела інвестиційних можливостей та мають певні інвестиційні наміри [4].

Тоді як у Польщі на законодавчому рівні створюються пільгові умови і всілякі заохочення для залучення іноземного капіталу. Наприклад, у Польщі додатково для заохочення інвестицій на територіях певних повітів місцева влада може також надавати звільнення від сплати податку на нерухомість, пільги в оплаті за використання електроенергії. Також в країні діє фінансова підтримка інвестування з державного бюджету: інвестиційні гранти, гранти на працевлаштування, гранти на перекваліфікацію, гранти на розвиток інфраструктури міста, села в зв'язку з інвестицією, відшкодування видатків на перенавчання працівників, відшкодування внесків на соціальне забезпечення, позики на створення нових робочих місць [3].

Як уже зазначалось, на рівень інвестиційної привабливості впливає на захист прав власності (рис. 2). В Україні цей показник свого максимуму досягнув у 1997 році – 50

балів зі ста, після чого більше 15 років були стабільні 30 балів і в останні 2 роки він зменшився ще на 5 балів. Звичайно законодавчо встановлене питання щодо захисту майнових прав, зокрема в Цивільному кодексі України, однак, як показує практика, існує достатньо лазівок, що дозволяють оминати встановлені заборони.

В Польщі до 2003 року за рівнем захисту прав власності була оцінка в 70 балів, потім протягом 7 років – 50 балів, після чого оцінка піднялась на 10 балів. В поляків є розуміння, що забезпечення впевненості в збереженні майна стане додатковим стимулом до інвестування і своєрідним засобом для заспокоєння майбутніх інвесторів. Заходи щодо створення сприятливого інвестиційного клімату на національному рівні доповнені укладенням міжнародних угод, спрямованих на забезпечення додаткових гарантій лібералізації і правового захисту для іноземних інвестицій [3].

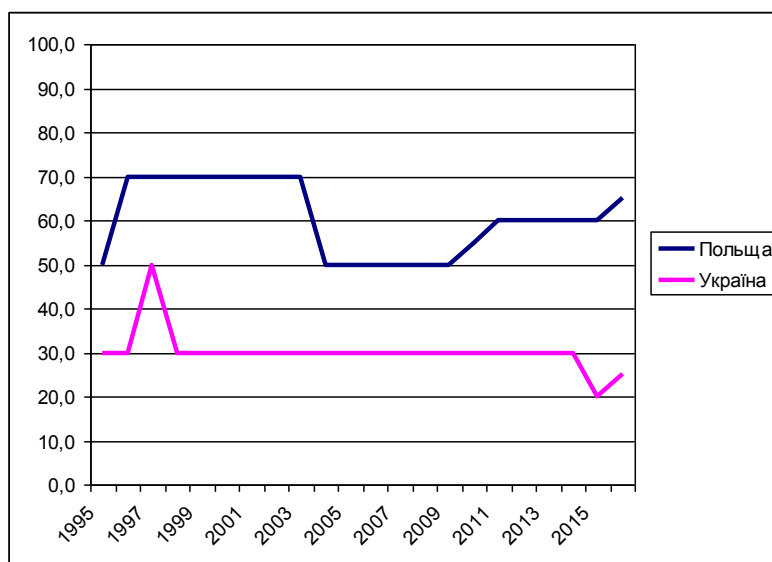

Рис. 2. Показник захисту прав власності Польщі та України

Джерело: The Heritage Foundation [5]

Окрім того не слід забувати про рівень корупції в країні, який також може негативно вплинути на інвестиційний клімат країни. В Україні в загальному протягом всіх років не помічалось підвищення показника свободи від корупції більше як на 30 балів, тоді як в Польщі до 2007 р. помітний поступовий спад до 34 балів, а після 2007 року фіксується поступове підвищення рівня свободи від корупції до 60 балів на 2015 рік (рис. 3).

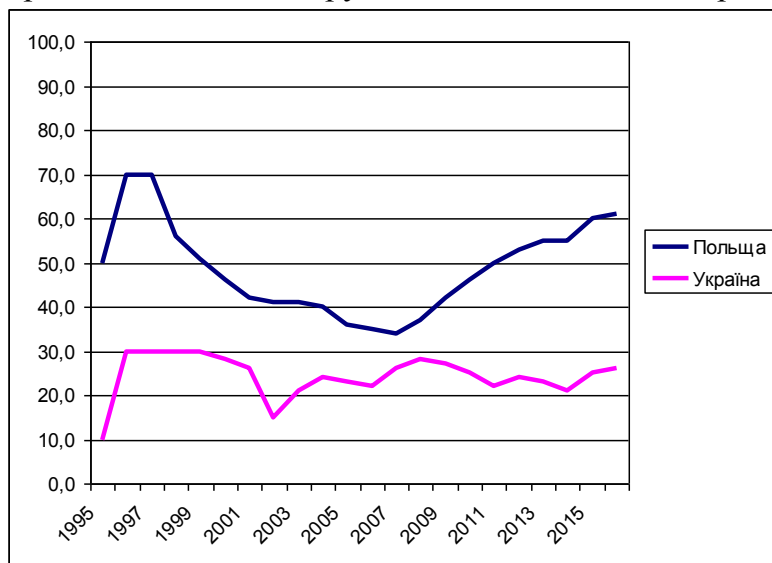

Рис. 3. Показник свободи від корупції Польщі та України

Джерело: The Heritage Foundation [5]

За результатами Індексу сприйняття корупції 2014 від Transparency International Україна лишається однією з найбільш корумпованих країн світу і найкорумпованішою країною Європи, займає 142 місце зі 175 позицій (лише 25 балів зі ста). Нещодавно прийняті закони поки не дали відчутних результатів у антикорупційній боротьбі [1].

Досвід Польщі може допомогти Україні в боротьбі з корупцією. Ситуація в цій сфері в Польщі покращилась за доволі короткий термін: з 1998-2008 років, коли Польща готувалась до членства в ЄС та були впроваджені різноманітні норми, в тому числі і у питанні недопущення хабарництва. Польща має жорстке законодавче регулювання в антикорупційній сфері: передбачається кримінальна відповідальність.

Отже, проведене дослідження показало, що Україна має недостатню інвестиційну привабливість. Перш за все на це впливає відсутність гарантій захисту прав власності, а також високий рівень корумпованості в країні. Задля подолання негативного впливу цих чинників слід сформуванню стабільну інвестиційну політику держави на довгострокову перспективу. Лише жорстке регулювання на законодавчому рівні дозволить досягти успіхів у цій сфері, що і показує нам досвід Польщі.

Список використаних джерел

Глинянська О.В. Економічна свобода: сутність та стан в Україні / Глинянська О.В. // Збірник наукових праць Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого «Проблеми законності» №125 (2014р.) [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://plaw.nlu.edu.ua>

Гура А.О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення / Гура А.О. // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковорози «Економіка», 2015, вип. 15 [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.hnpu.edu.ua/ojs/>

Покришка Д., Бабанін О., Шкадюк В. Динаміка інвестиційного клімату країн Східної Європи – досвід для України [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/june2009/01.htm>

Польова І.М. Світовий досвід забезпечення інвестиційної безпеки й перспективи його імплементації в Україні / Польова І.М. // Журнал «Ефективна економіка» №10, 2015р. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

Рейтинг країн за індексом економічної свободи The Heritage Foundation [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/>